

УДК 34.01

Людмила Вакарюк,*канд. юрид. наук,
доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ПРАВОВИЙ РЕЖИМ»

У статті висвітлюються окремі підходи вчених-правознавців до дослідження правового режиму у загальнотеоретичному розумінні. Акцентується увага на тому, що розуміння правового режиму вченими сприймається під різним кутом зору, залежно від того, як розуміється ними саме поняття «право», прихильниками яких шкіл вони є (природної чи позитивістської). Зауважується, що як елемент правового регулювання правовий режим є правовою і юридичною категорією, а оскільки правове регулювання є соціальним явищем, то воно не зводиться лише до велінь держави, а тому правовий режим, як ширша категорія по відношенню до юридичного режиму, ґрунтується не тільки на нормах, типах, принципах правового регулювання, а й, насамперед, на закономірностях суспільного розвитку, політичному, економічному, соціальному, культурному устрої суспільства і держави в цілому, правовій політиці держави, її історичному розвитку. Констатується, що правовий режим є своєрідним «індикатором» юридичного впливу.

Ключові слова: правовий режим, юридичний режим, способи, засоби, прийоми, правове регулювання, метод, механізм правового регулювання.

Постановка проблеми. Соціальні, політичні, економічні зміни, що відбуваються в суспільстві, об'єктивно супроводжуються зміною характеру регулювання суспільних відносин, що вимагає злагодженого функціонування публічних інститутів у напрямі захисту прав та законних інтересів людини та суспільства в цілому. Це, у свою чергу, спонукає до зміни ролі і місця людини в суспільстві, «створення відповідного правового режиму, який, залежно від характеру, виду суспільних відносин, мети і завдань регулювання, дозволяв би комбінувати, поєднувати відповідні юридичні засоби, адаптуючи їх до конкретних ситуацій кризового характеру» [1, с. 293].

Стан дослідження. Проблемі правового режиму приділяли увагу відомі вчені як теорії права, так і галузевих наук, зокрема: С. С. Алексєєв, М. І. Байтін, Д. М. Бахрах, В. В. Белєвцева, В. М. Горшенєв, В. Б. Ісаков, А. М. Колодій, О. В. Малько, М. І. Матузов, В. Я. Настюк, С. П. Погребняк, П. М. Рабінович, О. С. Родіонов, І. С. Самощенко, О. Ф. Скакун, І. О. Соколова, Ю. О. Тихомиров, Є. О. Харитонов, Е. Ф. Шамсумова та інші. Та незважаючи на цю обставину, категорія «правовий режим» сьогодні залишається малодослідженою як на загальнотеоретичному, так і на галузевому рівні, а дослідження цього питання дозволило б створити певний концептуальний підхід

щодо даної категорії у його взаємозв'язку з іншими правовими явищами.

Метою статті є з'ясування певних підходів до дослідження правового режиму у загальнотеоретичному розумінні.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, специфіка правового регулювання залежить від особливостей суспільних відносин, що входять до предмету правового регулювання відповідної галузі, правового становища суб'єктів цих відносин та об'єктів, з приводу яких виникає відповідна взаємодія. Мета і завдання правового регулювання, його ефективність значною мірою визначаються вибором оптимальної системи засобів, що відповідають характеру суспільних відносин, що піддаються відповідній регламентації.

Держава, враховуючи закономірності суспільного розвитку, визначає потребу в юридичній регламентації суспільних відносин, надаючи їм відповідної юридичної форми. Вплив політичних, соціально-економічних, культурних процесів викликає певні зміни у характері і змісті суспільних відносин, що, у свою чергу, спричиняє потребу трансформації юридичної форми і її складових частин. Це не може не позначитися також і на такому явищі, як правовий режим.

Незважаючи на величезне розмаїття значень категорії «правовий режим», що викорис-

товується в галузевій юридичній літературі стосовно характеристики об'єктів правового регулювання, донині дана проблема не отримала належного вивчення і дослідження.

Законодавець досить часто вживає такі словосполучення, як «режим надзвичайного стану», «пілговий режим» або «режим найбільшого сприяння», «податковий режим», «валютний режим», «митний режим», «режим земель», «правовий режим майна», «правовий режим власності», «правовий режим майна подружжя», «правовий режим іноземців і осіб без громадянства», не даючи їм, як правило, належного визначення. Як наслідок, вченими і дослідниками зазначеної проблеми виробились різноманітні підходи до самого розуміння і визначення даної правової дефініції.

Торкаючись історії даного питання, як підкреслює Г. С. Беляєва, необхідно відзначити, що дослідження поняття «правовий режим» почалися ще в середині минулого століття в працях Н.Г. Александрова, С. Г. Березовської, І. С. Самощенко. Однак у радянській юридичній літературі 50-х рр. XX ст. категорія «режим» використовувалася виключно для характеристики законності [2, с. 10], стверджує вчена.

Якщо проаналізувати «правовий режим» з точки зору теорії права пострадянського періоду, то зазвичай у підручниках йшлося про державний (політичний) режим, який зводився, як правило, до сукупності форм і методів здійснення державної (політичної) влади [3, с. 74, 82, 124]. Тому, як правило, правовий режим безпосередньо відображають як важливий елемент правової політики держави [4, с.19].

У сучасній юридичній науці, зауважують В. Я. Настюк, В. В. Белєвцева, поняття «режим» частіше розглядається як одна з найважливіших категорій юрисдикції. Досить давно наукові дослідження, що ставили за мету з'ясування особливостей правового регулювання певного виду діяльності, особливо тоді, коли ця діяльність має чітко визначений об'єкт, проводилися під кутом зору правового режиму даного об'єкта або виду діяльності. Коли ж у процесі вивчення системи прав з'ясувалося, що для кожної його галузі характерний свій специфічний режим регулювання і саме в цьому режимі якраз концентрується юридична своєрідність галузі, – констатують вчені – стало очевидним, що це поняття виражає визначальні, вузлові сторони правової дійсності. Тому цілком виправдано, що останнім часом у вітчизняній юридичній літературі зроблені спроби здійснити й загально-теоретичне осмислення досліджуваної категорії [5, с. 19].

Як зазначає Т. П. Мінка, своїм виникненням категорія «режим» зобов'язана політиці, державі та праву [6, с. 49]. Дійсно, таке трактування поняття пов'язано насамперед із тим, що радянська доктрина впродовж багатьох років віддавала пріоритет державі на протигагу існуванню права. Історично держава в масовій правосвідомості нашого соціуму ототожнювалася з державною владою [7, с. 11].

Необхідно відзначити, що і зараз правове поле у цілому продовжує сприйматися суспільною свідомістю як однобічний вплив влади на суспільство, право – як засіб здійснення певних управлінських завдань, знаряддя для силового забезпечення проведення певної політики, практично – як веління держави [8, с. 67]. Тому для традиційної, «класичної» теорії держави, що склалася в 19 столітті, було властивим представляти її як універсальний інститут (бюрократичну машину), що організовує життя суспільства [9, с. 518].

Що ж таке правовий режим? Слово «режим» є багатозначним за своїм змістом і сутністю, а тому вживається в самих різних значеннях і контекстах. Особливо що стосується галузевого правового режиму, адже «положення про те, що кожній галузі права відповідає особливий правовий режим, є дуже суттєвим як у науковому, так і в практичному сенсі» [5, с. 17].

Звернемося спочатку до семантики слова «режим». Так, в одному разі вказується його етимологія від франц. *regime*, від лат. *кого regimen* – управління [10, с. 456].

У зв'язку із цим у галузевій юридичній літературі, як правило, підкреслюється, що за першочерговим змістом слово «режим» пов'язане з управлінням, регулюванням, а також наголошується на цілеспрямованому характері режимів.

В іншому разі «режим» інтерпретують як «розпорядок справ, дій», як «умови діяльності, роботи, існування чого-небудь» [11, с. 696]. На відповідне вказує також юридична енциклопедія, яка визначає режим як встановлений національним законодавством і нормами міжнародного права порядок у суспільних відносинах [12, с. 283].

Постає питання, як інтерпретувалося і як інтерпретується поняття «правовий режим» у юридичній літературі вченими-правознавцями. Адже дослідження правового режиму як наукової категорії передбачає насамперед дослідження його правової природи, розкриваючи яку, ми тим самим розкриваємо сутність цього явища, його внутрішнього змісту, який включає у себе єдність усіх елементів як цілісне явище, його властивостей і ознак,

а також їхню взаємодію в процесі правового регулювання (впливу). Звісно, що, як і будь-яке правове явище, правовий режим має свою форму, що містить єдність правових елементів, які взаємодіють між собою і є невіддільні від цієї форми.

Так, свого часу В. Б. Ісаков правовий режим висвітлював як соціальний режим деякого об'єкта, закріплений правовими нормами і забезпечений сукупністю юридичних засобів [13, с. 258-259].

А ось як висвітлюється поняття «правовий режим» у працях С. С. Алексєєва. У його працях раннього періоду правовий режим визначається як порядок регулювання суспільних відносин, виражений у комплексі правових засобів [14, с. 216]. Пізніше вчений знову ж таки визначає правовий режим як порядок регулювання, який виражений у комплексі правових засобів, з акцентом на тому, що саме правові засоби характеризують особливе поєднання взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань і саме вони створюють особливу спрямованість регулювання» [15, с. 184-185]. Розглядаючи правові режими, вчений наголошує на тому, що дозволи і заборони мають велике значення для характеристики такого правового явища, як правовий режим [15, с. 66].

Згодом С. С. Алексєєв підкреслює, що юридичний режим є особливою, цілісною системою регулятивного впливу, яка характеризується специфічними прийомами правового регулювання, до яких вчений відносить особливий порядок виникнення, формування і здійснення прав і обов'язків, специфіку і способи реалізації санкцій, дію принципів [16, с. 105]. С. С. Алексєєв пише, що кожен правовий режим є все ж таки «режим», і його поняття несе в собі основні сенсові відтінки цього слова, в тому числі і те, що правовий режим виражає ступінь жорсткості юридичного регулювання, наявність відомих обмежень і пільг, допустимий рівень активності суб'єктів, межі їх правової самостійності [16, с. 186]. Як бачимо, залежно від того, які засоби домінують у правовому режимі, він може бути або стимулюючим, або, навпаки, обмежуючим. Можна сказати, що правовий режим є своєрідним «індикатором» юридичного впливу. Це пояснює ту обставину, що більшість учених під правовим режимом розуміють саме певний порядок правового регулювання. У більш пізніх працях С. С. Алексєєв акцентував увагу на тому, що існування терміна «правовий режим» ще раз свідчить про багатогранність, об'ємність права, про те, що ключове значення нормативності у характеристиці права зовсім не передбачає його зведення до однієї лише

«системи норм». «Як тільки право розглядається під кутом зору категорії «правові засоби» і, особливо, в динаміці, у функціонуванні правових засобів, воно відразу розкривається новими суттєвими гранями, сторонами своєї інституційності, і виникає необхідність багатопланового висвітлення правового регулювання, таких його сторін, як механізм правового регулювання, а тепер ще правові режими [17, с. 263].

Тобто вчений розглядає правовий режим як одну зі сторін правового регулювання, а отже, правовий режим є правовим, нормативним, динамічним і системним утворенням, яке проявляє свою динамічну дію завдяки правовим засобам поряд із такою категорією як механізм правового регулювання. Окрім того, правовий режим вчений розглядає як напрям правового регулювання, який виражається в системі правових засобів – дозволів і заборон, які, поєднуючись і взаємодіючи між собою, створюють той самий напрям правового регулювання. При цьому відкритими залишаються питання: як співвідносяться між собою такі категорії, як правовий режим, метод, механізм правового регулювання, та яке їх місце у правовому регулюванні суспільних відносин. Адже і метод, і механізм також змістовно і структурно містять правові засоби та відіграють не останню роль (принаймні один із них – метод) у визначенні напрямів правового регулювання. Треба зазначити, що дана концепція С. С. Алексєєва отримала свій подальший розвиток як у загальній теорії права, так і в інших галузях права і протягом багатьох років стала домінуючою у юриспруденції. Такий підхід і донині є аксіомою у юриспруденції.

Більш новітній період також характеризується відповідними трактовками даного поняття [18, с. 301]. Разом із тим простежуються дещо й інші підходи до даного визначення. Так, О. В. Петришин, В. Д. Ткаченко під правовим режимом розуміють певний порядок правового регулювання, який забезпечується через особливе поєднання залучених для його здійснення способів, методів і типів правового регулювання [19, с. 410]. Як бачимо, правовий режим поєднується з певним порядком правового, а не державного регулювання і забезпечується відповідними способами, методами і типами правового регулювання. Дане бачення пояснюється тим, що вчені під різним кутом зору сприймають саме поняття «право», залежно від того, прихильниками яких шкіл вони є (природної чи позитивістської), а тому і бачать різну сутність у даному понятті [7, с. 327].

Російські вчені ведуть мову про режим законності як основу реалізації права в пра-

вових відносинах [20, с. 457], як специфічний механізм правового регулювання, який дозволяє сформулювати адекватний юридичний інструментарій для регулювання певної групи відносин [21, с. 103].

Н. І. Матузов, А. В. Малько правовий режим розглядають як функціональну характеристику права, звертаючи увагу на те, що це не стільки результат, скільки система умов і методик здійснення правового регулювання, певний «розпорядок» дії права, необхідний для оптимального досягнення відповідної мети (завдань) [4, с. 16].

У сучасних працях А. В. Малько і А. В. Косак правовий режим розглядають як особливий порядок правового регулювання, що виражається у визначеному поєднанні юридичних засобів, що створює бажаний соціальний стан і конкретну ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права [22, с. 9].

З огляду на зазначене, категорія правовий режим є більш змістовною характеристикою правових засобів, які повинні окреслити певне правове поле для діяльності суб'єктів шляхом визначення їх правового статусу і визначити рамки правового становища об'єктів.

В. Я. Настюк, В. В. Белєвцева, проаналізувавши низку поглядів щодо поняття «правовий режим» і розкривши його зміст, зробили висновок про те, що правовий режим у структурно-функціональному сенсі – це: а) закріплена у законодавстві цільова сукупність прав, обов'язків та відповідальності; б) система заходів, яка використовується для досягнення поставлених цілей режимної спрямованості; в) система правових заходів, яка полягає у специфіці методів (прийомів) регулювання його механізму [5, с. 17]. Що ж стосується практичної сторони правового режиму – пишуть учені, – то у ньому діє особливий юридичний порядок, характерний для кожної галузі права окремо. Отже, «правовий режим галузі права є сукупністю юридичних засобів регулювання – галузевим юридичним інструментарієм, – опосередкованих галузевим методом правової дії, яка базується на принципах, специфічних для даної галузі» [5, с. 17].

Говорячи про системний характер правового режиму, вчені виокремлюють систему заходів, яка використовується для досягнення поставлених цілей режимної спрямованості і систему правових заходів, яка полягає у специфіці методів (прийомів) регулювання його механізму. З огляду на вказане, не зовсім є зрозумілим, що вчені вкладають у дані поняття і чим вони відрізняються один від одного. Доречніше, на нашу думку, виділити систему правових і юридичних заходів: пер-

ша система заходів сприяє здійсненню правового регулювання в цілому, залежно від закономірностей суспільного розвитку; система юридичних заходів, що запроваджується на державному і договірному рівні через способи, прийоми (методи) правового регулювання, що є необхідними для оптимального досягнення відповідної мети і завдань, що стоять перед правотворчими органами.

С. О. Кузніченко, А. С. Спаський визначають правовий режим як правову форму відносин у певній сфері суспільного життя, що має комплекс правових засобів, якими забезпечується відповідний порядок динаміки цих відносин у часі й просторі та визначаються напрями правового регулювання. Відповідно, адміністративно-правовий режим дослідники розуміють як правову форму динаміки адміністративно-правових відносин у часі і просторі, що має визначену мету регулювання та забезпечена комплексом правових засобів [23, с. 73]. Можна погодитися частково з авторами щодо такої інтерпретації даного поняття. Адже «правовий режим сприяє гнучкості юридичної форми» і таким чином дозволяє їй краще реагувати на ті чи інші відмінності, особливості суб'єктів (їх правового статусу) і об'єктів (їх правового режиму) правовідносин, ті часові і просторові фактори, що включені у сферу дії права.

Дослідивши категорію юридичного режиму у юридичній науці і законодавстві, І. О. Соколова дійшла висновку, що під правовим режимом слід розуміти засновану на загальних засадах (типах) регулювання сукупність взаємопов'язаних між собою правових засобів, які забезпечують стійке нормативне впорядкування певної сфери суспільних відносин, виражають ступінь жорсткості юридичного регулювання, сприятливості чи несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права, припустимий рівень їх активності [24, с. 36]. Однак, на нашу думку, правовий режим не може бути заснований лише на загальних засадах (типах) регулювання, оскільки правовий режим, образно кажучи, не може зводитися, тобто ґрунтуватися на системі правових норм, де й принципи права, як загальні засади, проявляють свою регулятивну дію. Як елемент правового регулювання, правовий режим є правовою і юридичною категорією, а оскільки правове регулювання є соціальним явищем, то воно не зводиться лише до велінь держави, а тому правовий режим, як ширша категорія по відношенню до юридичного режиму ґрунтується не тільки на нормах, принципах правового регулювання, відповідно типам, а й, насамперед, на закономірностях суспільного розвитку, політичному, економічному, соціальному, культурному устрою

суспільства і держави в цілому, менталітеті правотворців, правовій політиці держави, її історичному розвитку. Крім того, визначення правового режиму через сукупність правових засобів «ставить» його на один щабель із методом і механізмом правового регулювання та не вказує на його специфіку.

Висновки

Чітке виділення конкретного правового режиму має місце зазвичай у галузях публічного права. Вони об'єднані, як правило, імперативним методом (способом) правового регулювання суспільних відносин, що становлять предмет відповідної галузі. Це пояснюється тією обставиною, що здебільшого правовий режим асоціювався з проблемою державотворення, державним (політичним) режимом, відповідною ідеологією. Дана категорія була більш властивою адміністративному праву, тому, відповідно, її пов'язували зі сферою державного управління, з відповідними типами правового регулювання, що й наклало відповідний відбиток на дане поняття. Але варто зазначити, що сам правовий режим не може повністю зводитись до відповідних типів правового регулювання, іншими словами, їх замінювати, оскільки сам режим виражає лише ступінь жорсткості відповідного типу (способу) правового регулювання: імперативного чи диспозитивного – чи у бік «обмеження», чи у «бік сприяння».

З огляду на перетворення, що здійснюється в нашій державі у всіх сферах суспільного життя, повинна здійснюватися і певна зміна суті і призначення багатьох галузей права, які почали формуватися виходячи з людиноцентристської ідеології права, де в центрі правового регулювання повинна стояти людина, забезпечення і реалізація її законних прав і інтересів.

Список використаних джерел:

1. Правова доктрина України : у 5-и т. / [Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, М. П. Кучерявенко та ін.] ; за заг. ред. Ю. П. Битяка. – Х.: Право, 2013. – Т. 2: Публічно-правова доктрина України. – 864 с.
2. Беляєва Г. С. Правовой режим в общетеоретическом измерении : монография / Г. С. Беляєва. – М.: Юрлитинформ, 2013. – 240 с.
3. Колодій А. М. Теорія держави і права / Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л., Пастухов В. П., Сумін В. О., Тихомиров О. Д. – К.: Юрінформ, 1995. – 190 с; Загальна теорія держави і права / за ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 320 с.; Хропанюк В. М. Теория государства и права : учебное пособие для высших учебных заведений / под ред. В. Г. Стрекозова – М., 1999. – 378 с.
4. Матузов Н. И. Правовые режимы: Вопросы теории и практики / Н. И. Матузов, А. В. Малько // Правоведение. – 1996. – № 1 – С. 16–29.

5. Настюк В. Я. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія / В. Я. Настюк, В. В. Белєвцева. – Х.: Право, 2009. – 128 с.

6. Мінка Т. П. Органи внутрішніх справ як суб'єкти забезпечення адміністративно-правових режимів : дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т. П. Мінка. – Дніпропетровськ: Дніпроп. у-т внутр. справ, 2001. – 615 с.

7. Гетьманцева Н. Д. Особливості правового регулювання трудових відносин : монографія / Н. Д. Гетьманцева. – Чернівці : Технодрук, 2015. – 592 с.

8. Байтин М. И. Сущность права (Современное нормативное правоопонимание на грани двух веков) / М. И. Байтин. – 2-е изд., доп. – М.: ООО ИД «Право и государство», 2005. – 544 с.

9. Честнов И. Л. Постклассическая теория права : монография / И. Л. Честнов // СПб: «Алеф-Пресс», 2012. – 650 с.

10. Юридична енциклопедія : в 6-и т. : юридические статьи / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (гол. ред.) [та ін.] ; НАН України. – К.: Укр. енциклопедія, 2003. – Т. 5. П-С. – 736 с.

11. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; РАН. Ин-т рус. яз. – М.: Азъ, 1992. – 1274 с.

12. Юридична енциклопедія : в 6-и т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. Енцикл., 1998. – Т. 2. – 736 с.

13. Исаков В. Б. Механизм правового регулирования : учебник // Проблемы теории государства и права / под ред. С. С. Алексеева. – М.: Юридическая литература, 1987. – 448 с.

14. Алексеев С. С. Структура советского права / С. С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1975. – 264 с.

15. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве / С. С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1989. – 288 с.

16. Алексеев С. С. Теория права / С. С. Алексеев. – М.: БЕК, 1994. – 224 с.

17. Алексеев С. С. Собрание сочинений : в 10-и т. / С. С. Алексеев. – М.: Статут, 2010. – Том 6: Восхождение к праву: Поиски и решения. – 495 с.

18. Общая теория государства и права. Академический курс : в 3-х т. / отв. ред. проф. М. Н. Марченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Зерцало-М, 2001. – Том 1. – 528 с.

19. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків : Право, 2002. – 432 с.

20. Лазарев В. В. Проблемы общей теории юс: учебник для магистров юридических вузов / В. В. Лазарев, С. В. Липень, А. Х. Саидов; отв. ред. В. В. Лазарев. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2012. – 656 с.

21. Терещенко Л. К. Правовой режим информации : дис. ... доктор. юрид. наук: спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / Терещенко Людмила Константиновна. – М., 2011 – 358 с.

22. Правовые режимы: общетеоретический и отраслевые аспекты : монография / под ред. засл. деятеля науки РФ, докт. юрид. наук, проф., А. В. Малько и докт. юрид. наук, проф. И. С. Барзиловой. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 416 с.

23. Кузнiченко С.О. Категорiя «адмiнiстративно-правовий режим» у юридичнiй науцi та законодавствi України / С. О. Кузнiченко, А. С. Спаський // Актуальнi проблеми держави i права. – 2007. – Вип. 35. – С. 70–75.

24. Соколова I. O. Правовий режим: поняття, особливостi, рiзновиди. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.14 «Теорiя та iсторiя держави i права; iсторiя полiтичних i правових учень» / Соколова Iрина Олександрiвна. – Харкiв., 2011 – 180с.

В статтє освещаются определенные подходы ученых-правоведов к исследованию правового режима в общетеоретическом понимании. Акцентируется внимание на том, что понимание правового режима учеными осуществляется под разным углом зрения, в зависимости от того, как воспринимается ими само понятие «право», сторонниками каких школ они являются (естественной или позитивистской), поэтому они вкладывают разную сущность в данное понятие. Отмечается, что как элемент правового регулирования правовой режим является правовой и юридической категорией, а поскольку правовое регулирование является социальным явлением, то оно не сводится только к велениям государства, поэтому правовой режим, как более широкая категория по отношению к юридическому режиму, основывается не только на нормах, типах, принципах правового регулирования, но и, прежде всего, на закономерностях общественного развития, политического, экономического, социального, культурного устройства общества и государства в целом, правовой политике государства, ее историческом развитии. Констатируется, что правовой режим является своеобразным «индикатором» юридического воздействия.

Ключевые слова: правовой режим, юридический режим, способы, средства, приемы, правовое регулирование, метод, механизм правового регулирования.

The article highlights some approaches legal scholars to the study of the legal regime of the general theoretical understanding. The attention that the understanding of the legal regime is perceived by scientists from different angles, depending on how they perceive the notion of «right», supporters of public schools, they have (natural or positivist), and hence put a different entity in a given concept. It is noted that as part of the legal regulation, the legal regime is the legal and legal category, but as legal regulation is a social phenomenon, it is not limited only to the dictates of the state, therefore, the legal regime, as a broader category in relation to the legal regime is based not only on standards, types of legal regulation principles, but first and foremost on the laws of social development, political, economic, social and cultural structure of society and the state as a whole, the legal policy of the state, its historical development. It is stated that the legal regime is a kind of «indicator» of a legal action.

Key words: legal regime, legal regime, methods, tools, techniques, legal regulation, method, mechanism of legal regulation.